

УДК 351.095

DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.26.2020.228517>

Задорожна Маріанна Іванівна

*кандидат наук з державного управління, доцент кафедри права
Львівського інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом*

ORCID: 0000-0002-1883-5685

e-mail: pensivemar@gmail.com

ПРАВОСВІДОМІСТЬ І СТАН ЗЛОЧИННОСТІ. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ І ЗАХИСТ ГРОМАДЯН

Розглянуто способи збільшення ефективності державного управління через удосконалення зворотного зв'язку суспільства і влади. Описано дію цього механізму для індикації настроїв суспільства та накопичення соціального капіталу. Запропоновано шляхи підвищення ефективності державного управління через гуманізацію суспільної свідомості, зокрема правової свідомості і поваги громадян до чинного законодавства. Зазначено, що високий рівень правової свідомості сприяє демократизації суспільства та кращому контролю за дотриманням прав і свобод кожного з боку влади. Узагальнено та визначено шляхи вирішення завдань гуманізації суспільної свідомості через діяльність органів влади та державного управління. Аргументовано, що стиль управління має важливий вплив на гуманізацію суспільної свідомості через сприяння або перешкоди її зрілості та самореалізації підлеглих. Визначено систему інституцій, які могли б взяти на себе відповідальність за вирішення проблеми гуманізації суспільної свідомості.

Ключові слова: зворотній зв'язок; соціальний капітал; механізм державного управління; демократизм; відкритість; ефективність державного управління.

Постановка проблеми. У демократичних державах невід'ємним правом громадян є право на інформацію щодо політики, яка проводиться державою, що враховує не лише гласність та відкритість влади, але і право на донесення до влади громадської думки стосовно суспільно важливих рішень влади. Необхідною умовою прозорості та відкритості органів влади, а отже, й підвищення ефективності її діяльності у процесі вироблення державної політики, пошуку вирішення невідкладних проблем українського народу є співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства.

Очевидною є необхідність теоретичного узагальнення та систематизації знань про зміст, структуру, функції, внутрішню логіку упорядкування та механізми формування й реалізації регулюючих засад правосвідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідник системного підходу до процесів у природі та суспільстві Ю. Білодід характеризує систему як сукупність якісно визначених елементів, між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія. Він переконаний, що будь-яка самоорганізуюча система для реалізації певної мети вмикає реактивність (стабілізацію) та адаптацію (динаміку), а також канал зворотнього зв'язку, зокрема й демпферний канал від'ємного зворотнього зв'язку. У суспільстві ці функції виконують, відповідно: бюрократія, інтелігенція, громадська думка [1].

Для підтримання стабільності живого організму (гомеостазу) природа винайшла зворотній зв'язок, продовжує тему М. Мойсеев [2]. Він сформувався і у суспільстві. Тут, як і в будь-якому живому організмі, значними є дія і вплив випадкових факторів, які неможливо передбачити. Живий організм здатен змінювати свої стани, поведінку, відповідно до зовнішніх обставин, що складаються і не підвладні його волі, тим впливам, що чинить на нього зовнішнє середовище. У цьому і полягає принцип зворотнього зв'язку, який відкритий у суспільному житті порівняно нещодавно.

Оптимальний режим функціонування самоорганізуючої системи суспільства – це рівновага її елементів, як стверджує Ю. Білодід [3]. Та на практиці у системі час від часу настають кризи, і тоді канал зворотнього зв'язку набуває особливого значення. Його дія забезпечує гласність, демократизм, всебічне обговорення і детальний розгляд проблем, вироблення оптимальних рішень. Інформацію із каналу зворотнього зв'язку дають змогу відслідковувати вільна преса, чесні журналісти різних засобів масової інформації. Без цього втрачаються суспільні зв'язки, громадяни переносять свою активність і зацікавленість винятково у приватну сферу, зникає можливість контролю влади, затягується прийняття рішень, які втрачають актуальність, надходить необ'єктивна і неправдива інформація про стан системи. Без зворотнього зв'язку, врахування вільно сформованої громадської думки будь-яка система, яка наближається до бездоганної операційності, опиняється перед лицем своєї смерті, – писав Ж. Бодріар [4].

В Україні стан правосвідомості у державному управлінні дослідив В. Омельзов, який наголошував на моніторингу стану суспільної свідомості як інструментові інформаційного забезпечення державного управління [5].

Виокремлення невіршених раніше частин загальної проблеми. Метою статті є дослідження і обґрунтування позиції, що зворотній зв'язок повноцінно можливий лише за умови існування чіткої громадської позиції, яка не зводиться до захисту суспільних інтересів, що уже закріплені на законодавчому рівні, а передбачає постійне врахування нових потреб, що неминуче випереджають розвиток держави і дають змогу їй рухатись вперед (пришвидшують прогрес). Також пропонується шлях через підвищення рівня суспільної свідомості і, зокрема, правосвідомості, зростання ефективності державного управління та демократизації взаємодії влади та суспільства.

Адже від оперативності реагування на потреби і запити суспільства залежить стабільність соціально-політичної системи, ефективна й гармонійна взаємодія влади і соціуму.

Практичне значення одержаних результатів вбачається в можливості їх застосування при визначенні оптимальних шляхів здійснення правової реформи, законотворчої діяльності та політико-економічних перетворень суспільного життя у напрямку його подальшої демократизації й підпорядкування правовим засадам.

Завданнями статті є: запропонувати шляхи підвищення правосвідомості, проаналізувати вплив правосвідомості на демократизацію, ефективність державного управління і подолання корупції, визначити роль гуманітарної сфери у суспільній взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Необхідно відзначити, що в організації зворотнього зв'язку має проявлятися поєднання направленою розвитку економіки і ринкової діяльності, детальний науковий аналіз “сигналів” суспільної системи і міра напруженості, накопичення протестних настроїв у суспільстві. Принцип зворотнього зв'язку є визначальним для демократичних політичних режимів. Правлячі еліти відстежують настрої у суспільстві і враховують їх у процесі прийняття рішень та коригування політики держави.

В. Ольмезов вважає, що державне управління завжди ґрунтувалося на певному інформаційному забезпеченні, від обсягу, точності і своєчасності якого залежала якість управлінських рішень, тому моніторинг правосвідомості громадян має бути частиною цілісної і багаторівневої системи моніторингу у державному управлінні, містити контент-аналіз та дослідження Інтернет-простору, а також соціологічні опитування [6].

Особливість підходу Ю. Дмитрієнка полягає у поєднанні площин суцього та належного при характеристиці й розрізненні функцій правосвідомості [7]. Доцільно керуватися не самими лише правилами логіки визначень і класифікацій, а виходити з правової реальності фактичного та належного (у контексті права) буття, що спонукає до буттєвого утвердження та реалізації цих функцій.

Необхідно враховувати, що наслідками будь-яких недоліків правозастосування – надмірна суворість або м'якість покарання, соціально невинувата криміналізація або декриміналізація певних діянь – є негативні морально-психологічні стани, які виникають незмірно швидше, аніж долаються. Велике значення має спрямування покарання на виховання, внаслідок цього – чітке дотримання адресності покарання, яке видається проблематичним, зокрема у випадку застосування смертної кари.

Тому так важливо враховувати суспільні настрої і стан суспільної свідомості при формуванні правосвідомості і поваги до права як основи демократії та гуманізму.

Індикаторами суспільних настроїв слугують результати виборів, опитувань громадської думки тощо, а можливість відкритого прояву поглядів і ставлення до дій та рішень влади забезпечується свободою слова,

преси, спілок, зборів і реальною багатопартійністю. Але в тоталітарних системах, де свободи доступу до інформації та свободи висловлювання не існує, не може сформуватись і плюралістична громадська думка. Правителі таких держав мають потребу в інформації про відгук народу на їх політику. Наприклад, у гітлерівській Німеччині було задіяно розгалужену мережу державних партійних і поліцейських органів, які поставляли рейху “звіти про настрої”. Подібна мережа існувала і в сталінському Радянському Союзі (так звані “сексоти”, КДБ тощо). Однак у державах, де панують диктаторські режими, навіть закрита службова інформація іноді препарується відповідно до уявлень і смаків можновладців, не доходить до перших осіб або ж ігнорується ними. Для диктаторів важливо не те, чи схвалюють маси їхню політику в силу переконаності в її правильності, а недопущення відкритих виражень невдоволення і публічної критики, оперативне відстеження впливу пропаганди [8].

У демократичних державах зворотній зв'язок використовують, щоб враховувати і не порушувати розгалужені інтереси кожного громадянина, а не формувати гомогенну спільноту. Свобода слова заміняє “звіти про настрої”. Слушно стверджує П. Слотердайк, що “у культурі, де заскнілі ідеалісти перетворюють облуди на форму життя, пошук істини залежить від того, чи знаходять люди в собі сили бути достатньо агресивними і вільними, щоб її висловити” [9].

А висловити свою думку в демократичному суспільстві можна різними способами. Якщо ж це будуть певні громадські обговорення, дискусії, статті асоціацій і громадських організацій (думка організації через уповноважених), то допомогти відчитати всі можливі сигнали з такого каналу зворотнього зв'язку можуть теорії комунікації (зокрема і описані Г. Почепцовим) [10]. “Ефективна комунікація, – як писав Г. Почепцов, – базується на об'єктивних методах дослідження, серед яких контент-аналіз, пропагандистський аналіз і аналіз чуток” [11]. Всі ці методи вже підкріплені не тільки теорією, але й певним досвідом практичного застосування.

На нашу думку, найбільш можливим у застосуванні для вивчення і використання інформації зворотнього зв'язку є метод контент-аналізу, що дає змогу переводити вербальну інформацію в більш об'єктивну невербальну форму (квантитативна (статистична) семантика, техніка для об'єктивного кількісного аналізу змісту комунікацій, техніка висновків із систематичного встановлення характеристик повідомлень, що надходять). Об'єктивність отриманої від такого аналізу інформації забезпечується чітко визначеними процедурами і правилами його проведення. Наявний результат перевіряється і підтверджується, коли він є однаковим у двох різних дослідників, які виконували однакові процедури над одним і тим же матеріалом. Одиницями контент-аналізу, на думку Г. Почепцова, є слово, тема, вид повідомлення (значимі, однозначні, ідентифіковані).

Якщо виникають сумніви щодо джерела інформації і, відповідно, щодо рівня її важливості, потреби врахування, то можна запропонувати пропагандистський аналіз, що визначає текст за ідеологічною

спрямованістю, контекстом особи пропагандиста, структурою пропагандистської організації, цільовою аудиторією, використанням засобів масової комунікації, іншими реакціями громадськості (контрповідомлення), ефектом повідомлення і оцінками. Г. Почепцов цілком слушно наголошує, що “правильно побудована комунікація вигідна і економічно [окрім політичної вигоди], оскільки отримати потрібні результати від неї можна за рахунок затрати меншого об’єму фінансових та інтелектуальних ресурсів” [12].

Вивчаючи працю з масовою свідомістю і способи, що роблять її успішною, важливо проявляти найбільший інтерес (зацікавленість) у перейманні досвіду масової комунікації і масової культури. У масовому комунікативному просторі, що сконструйований первинними і вторинними комунікативними процесами, вторинні (післякомунікативні) процеси пов’язані з первинними. Тільки тоді взаємодія між людьми є успішною.

Серед численних досліджень соціального впливу необхідно звернути увагу на працю Ф. Зімбардо і М. Ляйппе. Ці дослідники наголошують, що “існує багато технік соціального впливу, однак всі вони вкладаються в рамки порівняно небагатьох основних процесів, які залежать від того, як саме люди думають, запам’ятовують, відчують і приймають рішення [13].

Середовище, в якому здійснюється соціальний вплив, може бути міжособистісним, штучно створеним і середовищем засобів масової інформації (межа між цими середовищами може пролягати в різному рівні індивідуалізованості впливу, різній широті охоплення цільової аудиторії).

Ф. Зімбардо і М. Ляйппе стверджують, що “процес соціального впливу передбачає таку поведінку однієї людини, яка має своїм наслідком або ціллю зміну того, як інша людина поводиться, що вона відчуває, чи думає стосовно певного стимулу” [14]. Стимулом може бути будь-яка соціально значима проблема, продукт, дія.

Соціальний вплив враховує переконання, поступливість, конформність, підкорення авторитету, дисонанс і самоатрибуцію, соціальне навчання та обмовлення, взаємозв’язок установок і поведінки, суб’єктивну значимість установки, упередженість, невербальну комунікацію, підпороговий вплив. Як пишуть Ф. Зімбардо і М. Ляйппе, “мати становище в суспільстві для нас означає брати участь в процесах “соціального обміну”, бути вплетеним в тканину соціального контексту, що наповнює сенсом наше життя” [15].

Звичайно, у цього явища є і зворотній бік – та частина нашої особистості, що виявляється джерелом впливу і сама прагне впливати на інших. Ця сітка повсюдного соціального впливу розкриває значні можливості інтеграції в суспільство гуманістичних ідей і принципів через авторитети.

Ще однією причиною для детального вивчення і здійснення можливого (і етичного) впливу на суспільну свідомість є та, що сфера суспільної свідомості – це сфера формування потреб людей, що відмічені інтересами групи, спільноти, суспільства (а їх задоволення – основа

стабільності і гармонії в суспільстві). Тут доречно згадати застереження Ф. Зімбардо і М. Ляйппе, що “методика здійснення соціального впливу видається неетичною, якщо вона заснована на обмані, передбачає цензуру протилежних думок або знищує мотивацію чи здатність захищатись від впливу” [16]. Попри повсюдне наголошення на негативному, корисливому (передвиборчому) впливові на суспільну свідомість, потрібно звернути увагу на можливість позитивного використання багатого арсеналу маніпулятивно-пропагандистських засобів, щоб, не змінюючи і не руйнуючи суспільну свідомість, природно інтегрувати гуманістичні принципи заради гарантії забезпечення прав людини, стабільності й гармонії в суспільстві.

Із метою гуманізації суспільної свідомості, держава повинна з увагою і повагою ставитись до своїх громадян, сприяти їх моральному, фізичному і психологічному комфорту, робити все можливе, щоб ніхто не залишився відкинутим суспільством, а отже, не заслужено покараним через неправильні установки – це ціннісна диспозиція стосовно певного об’єкта, як визначають Ф. Зімбардо і М. Ляйппе [17]. Негативна оцінка когось (чи чогось) може призвести до багатьох деструктивних дій значної потужності.

Важливою складовою успішного впливу на гуманізацію суспільної свідомості є ораторські вміння, здібності й навички владних осіб. Двома основними факторами, що визначають успіх переконання, Ф. Зімбардо і М. Ляйппе вважають вміння оратора створити у слухачів враження, що він “свій”, а також сконструювати позитивні асоціативні зв’язки у свідомості людей (додатковими факторами є недвозначність і доступність повідомлення, відповідна атмосфера, місце, оформлення, символіка).

Важливо для аналізованої теми зауважити, що дослідження впливу на підсвідомість широко розвинулись і здобули популярність не лише завдяки З. Фрейду, але і Г. Лебону, який особливо наголошував, що “організований натовп грав завжди велику роль в житті народів, але роль ця ще ніколи не мала такого важливого значення, як в дану хвилину” [18]. Однак у натовпі свідомо діяльність індивіда замінюється безсвідомою діяльністю натовпу. “Авторитетність і нетерпимість, – писав Г. Лебон, – являють собою такі визначені почуття, які легко усвідомлюються і засвоюються натовпом і так само легко впроваджуються ним в практику, як тільки вони будуть натовпу нав’язані” [19]. Це покладає велику відповідальність на лідера, але й полегшує інтеграцію доброзичливих почуттів, застосовуючи виявлений “ефект натовпу”. Адже, “діючи на індивіда в натовпі, легко можна змусити його пожертвувати навіть своїм життям, якщо викликати у нього почуття слави, честі, релігії чи патріотизму” [20].

Г. Лебон стверджує, що “натовп спрямовує почуття та ідеї кожного в одному напрямку” [21]. Так виникає організований чи одушевлений натовп, що підкоряється законам духовної єдності. І якщо аудиторію засобів масової інформації, наприклад, можна вважати масою (чи своєрідним натовпом), як вважають деякі дослідники, то її теж можна “заразити” не лише негативними, а й позитивними емоціями чи ідеями.

Саме такі високі морально-етичні принципи на найвищих щаблях владної ієрархії здатні уможливити потребу і повне використання того, що В. Матвієнко називає “петлею зворотного зв’язку”, запровадженою для позначення зворотної інформації і способів використання її переваг [22]. Своєю чергою, відчуття соціумом реакції влади на його потреби сприятиме консолідації громадян, чого так не вистачає державі на етапі зміни політико-економічної системи.

Враховання зворотного зв’язку в державному управлінні задля гуманізації суспільної свідомості усуває суспільну напругу лише за умови, що влада вчасно реагує на імпульси, що надходять від системи. Цей механізм, як вважає В. Матвієнко, має властивість регулювати спосіб дій у майбутньому з урахуванням минулого досвіду, дає уявлення про наближеність до мети і необхідні зміни (втілення принципу послідовності та кумулятивності) [23].

Зворотній зв’язок надає інформацію про тип системи, зовнішнє середовище, опір системи, наявні ресурси. Ця інформація особливо важлива при впровадженні в систему широких інновацій. З усього вищезазначеного можна зробити висновок, що дослідження в системах зворотнього зв’язку стверджують виняткову важливість цього механізму в сучасному управлінні, політичній і громадській діяльності.

Доцільно згадати спостереження В. Полосіна, який досліджував сприйняття нацією глави держави і його ролі у самозбереженні, єдності, розвитку народу: “Оскільки в суспільстві зберігається хоча б моральний контроль за відповідністю людини при владі міфу про главу держави, жодну структуру влади не можна назвати абсолютним самодержавством” [24]. Він пояснював свою думку тим, що міфологічне сприйняття нацією лідера як надлюдини (святенність посади) важливе не лише для аналізу критеріїв легітимності політичної влади, що містяться в цій національно-політичній міфології, а й для прогнозування стійкості цієї влади з боку її опори на здоровий глузд і прагматичний розрахунок.

Закінчити розгляд зворотнього зв’язку доцільно зауваженням А. Уледова: “Громадська думка може виконувати регулятивну функцію тому, що в ній публічно оцінюється поведінка соціального суб’єкта, який не може не рахуватися з оцінкою” [25]. Громадська думка приписує суб’єкту визначений спосіб дій, оскільки за нею стоїть колектив, клас, народ.

Але важливо зазначити також про тісний зв’язок розвитку правосвідомості і рівня злочинності в державі. На думку Т. Мартянової, стійке зростання злочинності, погіршення її якісних характеристик, поява нових видів суспільно небезпечних діянь, значне відставання правоохоронної практики від потреб суспільства в ефективній протидії злочинності – усе це зумовило необхідність докорінної реформи кримінального законодавства [26]. Особливого значення, з огляду на це, набувають дослідження проблем кримінально-правового регулювання суспільних відносин у різних його аспектах, зокрема ролі правосвідомості в механізмі кримінально-правового регулювання. Формування правової

свідомості громадян є одним із пріоритетних напрямів перспективного державного розвитку.

Дія норм кримінального права є обов'язковою стадією кримінально-правового регулювання. По-перше, основна мета кримінального права – позитивний розвиток суспільних відносин. Кримінально-правові норми спрямовані на регулювання правомірної поведінки, є єдиною мірою позитивного розвитку суспільних процесів та основою встановлення правопорядку в суспільстві. По-друге, кримінальне право забезпечує правомірну поведінку більшості членів суспільства, оскільки, як уже було зазначено, злочини скоює меншість громадян, незважаючи на розмах злочинності. Більшість поведінкових актів у правовій сфері відбувається за схемою, що охоплює основні елементи кримінально-правового регулятивного механізму: кримінально-правова норма – правосвідомість – правомірна поведінка. По-третє, навіть у разі вчинення злочину і виникнення охоронного правовідношення суб'єкт не випадає з цього механізму, оскільки на нього й далі впливають інші кримінально-правові заборони, наприклад норми Особливої частини Кримінального Кодексу.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Зворотній зв'язок як своєрідний регулятор влади виконує функції контролю, консультування, припису. Саме виконання побажань громадськості є гарантом, що владний вплив на суспільну свідомість буде не маніпуляцією, а актуалізацією здібностей і можливостей кожного громадянина, пробудженням гуманістичного потенціалу суспільної свідомості.

Отже, мораль і право є взаємопов'язаними формами регуляції поведінки людей у суспільстві.

Право належить до соціальних норм, тобто до норм, що регулюють відносини між людьми і їхніми організаціями (суспільними утвореннями й об'єднаннями). Усі соціальні норми, залежно від їх ролі і місця у системі соціальної регуляції, розділяються на правові (чи юридичні), моральні, релігійні, корпоративні, політичні норми, естетичні, звичаї і традиції.

Моральні норми вказують на принципи поведіння, мають ідейне обґрунтування в ідеалах справедливості і несправедливості, добра та зла, честі, совісті, обов'язку і забезпечуються визначеним духовним впливом, суспільною оцінкою у формі схвалення або осуду. Головне в моралі – це уявлення про добро і зло. Моральним є те, що приносить добро людям, і навпаки – дії, що спричиняють зло, є аморальні. Правове виховання, предметом якого є право і мораль, – один із найважливіших засобів впливу на поведінку людей, формування правової культури і зміцнення законності.

Аналізувати прояв характеристик правового суспільства, а не лише демократичної правової держави, взагалі доречно і вчасно, оскільки в надрах людського буття розвиваються механізми синергетичної самоорганізації та саморегулювання, альтернативні державно-владним формам суспільного порядку. Бути дійсним правом означає, насамперед, стати буттєвою нормою міжлюдських відносин, врегульованих нормами правової культури як

нормами якісного відображення дійсності, спрямованою на забезпечення “онтологічної рівноваги” (відповідно – гарантованості) індивідуальних свобод та свідомо піднесеною до рівня правозакону або правозаконосвідомості, а не “спущеною вниз” від суб’єкта верховної влади. Звичайно ж спрямованість на практичне втілення зазначеної основної правової ідеї не має нічого спільного з утопічними проектами побудови “суспільства тотальної рівності” (вже хоча б через те, що прагнення рівності правової свободи аж ніяк не передбачає як необхідний логічний наслідок рівність фактичну). Однак, мабуть, рух правового буття саме у цьому напрямку супроводжуватиметься поетапним зменшенням міри “суб’єктивної невдоволеності”, неодмінно пов’язаної з несправедливою диспропорційністю свобод, і, відповідно, стане онтологічним підґрунтям усвідомлення справжньої цінності права [27].

На нашу думку, Україні необхідно підняти моральну культуру громадян, що стане поштовхом для подальшого розвитку українського суспільства – суспільства без корупції. Так, це досить тяжкий та трудомісткий шлях, проте країна повинна його пройти, щоб вийти з кризи, щоб розвиватися та стати однією із провідних країн Європи, світу.

Підсумувати необхідно впливом реалізації правових норм на формування правосвідомості. Реалізація норм кримінального права на третьому рівні механізму кримінально-правового регулювання пов’язана зі скоєнням злочину і залученням винної особи до кримінальної відповідальності. Основною її формою є застосування норм кримінального права до особи, що порушила кримінально-правову заборону (тобто юридичний обов’язок, визначений регулятивними правовідносинами). А оскільки юридичний факт – вчинення злочину – не є елементом кримінально-правового регулятивного механізму, а належить до складу охоронних правовідносин, то застосування норм кримінального права не є обов’язковою стадією кримінально-правового регулювання. Втім було б неправильно вважати, що кримінально-правовий охоронний механізм “включається” тільки у зв’язку з порушенням кримінально-правових заборон. Він виконує також не менш важливі функції – контрольну, попереджувальну, відновлювальну, які здійснюються незалежно від юридичних фактів, які вводять у дію механізм правозастосування.

Контрольна функція пов’язана, насамперед, із визначенням правомірності або протиправності поведінки і виявленням подій (злочинів), з якими кримінальний закон пов’язує настання певних юридичних наслідків. Однак до її змісту належить визначення станів і роботи інших елементів регулятивного механізму: ступеня досконалості кримінально-правових норм, рівня правосвідомості, ефективності механізму кримінально-правового регулювання загалом.

Дія попереджувальної функції пов’язана з обмеженням негативного впливу юридичних фактів (злочинів) на суспільні відносини: їх охорона специфічними кримінально-правовими засобами (необхідна оборона,

затримання злочинця тощо), з'ясування причин виникнення юридичних фактів, їх нейтралізація й витіснення.

Відновлювальна функція у специфічній кримінально-правовій формі (кримінальна відповідальність) забезпечує відновлення нормального режиму роботи механізму кримінально-правового регулювання шляхом загального і спеціального попередження та вдосконалює роботу його окремих елементів (вдосконалення кримінального законодавства, формування правосвідомості тощо).

Отже, взаємодія елементів механізму кримінально-правового регулювання на різних його рівнях є складною і суперечливою. По суті кримінально-правове регулювання відбувається у різних режимах, які визначаються сформованим на певній його стадії балансом між певними ланками його механізму.

Подальшою перспективою дослідження може бути підбір релевантного інструментарію досліджень стану суспільної свідомості для виявлення шляхів її підвищення, організація центрів такого моніторингу для дослідження змін правосвідомості, їх причин та наслідків.

Список використаної літератури

1. Білодід Ю. Гуманістична філософська традиція. Український акцент // "Віче". 1995. Верес. С. 92.
2. Мойсеев Н. Н. Пути к созиданию. Москва : Республика, 1992. С. 41.
3. Білодід Ю. Гуманістична філософська традиція... С. 52.
4. Бодрияр Ж. Символічний обмін і смерть. Львів : Кальварія, 2004. С. 17.
5. Омельзов В. Моніторинг стану правосвідомості громадян у державному управлінні. URL : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_04\(19\)/20.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_04(19)/20.pdf) (дата звернення: 15.10.2020).
6. Там само.
7. Дмитрієнко Ю. М. Становлення і розвиток української правової свідомості у контексті актуальних проблем сучасного правознавства. URL : http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2011/Pravo/1_96983.doc.htm (дата звернення: 15.10.2020).
8. Мадієвський С. Як це робилося в третьому рейху // Дзеркало тижня. 2007. № 6 (635). 17 лют. С. 20.
9. Слотердайк П. Критика цинічного розуму / пер. з нім. Київ : Тандем 2002. С. 58.
10. Почепцов Г. Г. Теория и практика коммуникации. Москва : Центр, 1998. 352 с.
11. Там же. С. 204.
12. Там же. С. 204.
13. Зимбардо Ф., Ляйппе М. Социальное влияние. Санкт-Петербург : Питер, 2001. С. 16.
14. Там же. С. 16.
15. Там же. С. 15.

16. Там же. С. 44.
17. Там же. С. 45.
18. Лебон Г. Психология народов и масс. Санкт-Петербург : Макет, 1995. С. 145.
19. Там же. С. 184.
20. Там же. С. 185.
21. Там же. С. 145—185.
22. Матвієнко В. Я. Соціальні технології. Київ : Українські пропілеї, 2001. С. 13.
23. Там само. С. 28.
24. Полосин В. С. Миф. Религия. Государство. Москва : Ладомир, 1999. С. 175.
25. Уледов А. К. Общественная психология и идеология. Москва : Мысль, 1985. С. 214.
26. Мартянова Т. С. Роль правосвідомості в механізмі кримінально-правового регулювання. URL : http://www.nbu.gov.ua/j-pdf/Chkup_2017_2_55 (дата звернення: 03.11.2020).
27. Дмитрієнко Ю. М. Становлення і розвиток української правової свідомості...

Статтю подано: 10.11.2020

Статтю схвалено: 22.12.2020

Zadorozhna Marianna Ivanivna

*Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor of Law, Lviv Institute of Interregional Academy
of Personnel Management
ORCID: 0000-0002-1883-5685
e-mail: pensivemar@gmail.com*

LEGAL CONSCIOUSNESS AND THE STATE OF CRIME. PUBLIC ADMINISTRATION AND PROTECTION OF CITIZENS

Problem setting. In democracies, the inherent right of citizens is the right to be informed about the policy pursued by the state, including not only the publicity and openness of government, but also the right to communicate public opinion on socially important issues to the government.

The need for theoretical generalization and systematization of ideas about the content, structure, functions, internal logic of procedures and mechanisms of formation and implementation of regulatory principles of legal consciousness is becoming increasingly obvious. In other words, in terms of modern comprehensive research in the field of philosophy of law and a number of other branches of theoretical jurisprudence, the issue of not just harmonization and unification of such ideas, but the scientific development of a holistic theory of genesis and functioning of legal consciousness gains relevance. Despite the rather wide range of conceptual positions on the possibilities and areas of constructing

such a theory, there is an approach based on studies of the primary, ontological, mentally structured foundations of legal consciousness.

Resent research and publications analysis. Researcher of the system approach to processes in nature and society Yu. Bilodid characterizes the system as a set of qualitatively defined elements, having a natural connection or interaction between them. He is convinced that any self-organizing system for a certain purpose turns on reactivity (stabilization) and adaptation (dynamics), as well as a feedback channel, including a damper channel of negative feedback.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. In Ukraine, the state of legal consciousness in public administration has been studied by Viacheslav Omelzov, who emphasized the monitoring of the state of public consciousness as a tool for information support of public administration.

Paper main body. Legal consciousness and legal culture do not arise spontaneously and are not birth inherent, but it rather results from the process of socialization of the individual. Legal socialization of a minor involves the inclusion in his/her value normative system those values that are protected by law, the mastery of lawful behavior, the formation of a sense of social responsibility and solidarity with the law. Thus, the legal socialization of adolescents is associated with the acquisition of social values, the creation of a special system of legal ideas and skills of law enforcement behavior, the formation of legal consciousness. Also, legal socialization is inextricably linked with the moral formation of personality.

Having law as a tool, the state seeks to establish progressive moral norms, fights against injustice, evil and vices in the minds of citizens, the entire population. In turn, morality affects the legal life of society, the development of law, thus contributing to the strengthening of public order.

Conclusions of the research and prospects for further studies. Feedback as a kind of regulator of power performs the functions of control, advice, and prescription. The very fulfillment of the wishes of the public is a guarantee that the authoritarian influence on the public consciousness will not be a manipulation, but the actualization of abilities and capabilities of each citizen, the awakening of the humanistic potential of the public consciousness.

So, morality and law are interrelated forms of regulation of human behavior in a given society.

The law is part of social norms, i.e. the norms regulating relations between people and their organizations (public formations and associations). All social norms, depending on their role and place in the system of social regulation, are split into legal (or judicial), moral, religious, corporate, political norms, aesthetics, customs and traditions.

Thus, the interaction of the elements of the mechanism of criminal law regulation at its various levels is a complex and contradictory matter. Indeed, the criminal law regulation takes place in different regimes, which are determined by the balance formed at one stage or another between certain parts of its mechanism.

Further research prospects may include the selection of relevant tools to study the state of public consciousness to identify ways to raise it, the organization

of such monitoring centers to study changes in legal consciousness, their causes and consequences.

Key words: feedback; social capital; public administration mechanism; democracy; openness; public administration efficiency.

References

1. Bilodid, Yu. (1995). Humanistychna filosofska tradytsiia. Ukrainyskyi aktsent. *Viche*, Veres., pp. 92 [in Ukrainian].
2. Moiseev, N. N. (1992). *Puty k sozhdanyiu*. Moskva: Respublyka. pp. 41 [in Russian].
3. Bilodid, Yu. (1995). Humanistychna filosofska tradytsiia. Ukrainyskyi aktsent... pp. 52.
4. Bodriiar, Zh. (2004). *Symvolichnyi obmin i smert*. Lviv: Kalvariia. pp. 17 [in Ukrainian].
5. Omelzov V. *Monitorynh stanu pravosvidomosti hromadian u derzhavnomu upravlinni*. (2013). URL : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo / 2013/2013_04\(19\)/20.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo / 2013/2013_04(19)/20.pdf) [in Ukrainian].
6. Ibid.
7. Dmytriienko, Yu. M. (2020). *Stanovlennia i rozvytok ukrainskoi pravovoi svidomosti u konteksti aktualnykh problem suchasnoho pravoznavstva*. URL : http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2011/Pravo/1_96983.doc.htm [in Ukrainian].
8. Madiievskyyi, S. (2007). Yak tse robylosia v tretomu reikhu. *Dzerkalo tyzhnia*, № 6 (635), 17 liut., pp. 20 [in Ukrainian].
9. Sloterdaik, P. (2002). *Krytyka tsynichnoho rozumu*. Kyiv: Tandem. pp. 58 [in Ukrainian].
10. Pocheptsov, H. H. (1998). *Teoryia y praktyka kommunykatsyy*. Moskva: Tsentr, 352 p. [in Russian].
11. Ibid. pp. 204.
12. Ibid. pp. 204.
13. Zymbardo, F., Liaippe, M. (2001). *Sotsyalnoe vlyianyie*. Sankt-Peterburh: Pyter. pp. 16 [in Ukrainian].
14. Ibid. pp. 16.
15. Ibid. pp. 15.
16. Ibid. pp. 44.
17. Ibid. pp. 45.
18. Lebon, H. (1995). *Psykhologhyia narodov y mass*. Sankt-Peterburh: Maket. pp. 145 [in Ukrainian].
19. Ibid. pp. 184.
20. Ibid. pp. 185.
21. Ibid. pp. 145-185.
22. Matviienko, V. Ya. (2001). *Sotsialni tekhnolohii*. Kyiv: Ukrainski propilei. pp. 13 [in Ukrainian].
23. Ibid. pp. 28.

24. Polosyn, V. S. (1999). *Myf. Relyhyia. Hosudarstvo*. Moskva: Ladomyr. pp. 175 [in Russian].

25. Uledov, A. K. (1985). *Obshchestvennaia psykholohyia y ydeolohyia*. Moskva: Mysl. pp. 214 [in Russian].

26. Martianova, T. S. (2017). *Rol pravosvidomosti v mekhanizmi kryminalno-pravovoho rehuliuвання*. URL : http://www.nbu.gov.ua>j-pdf>Chkup_2017_2_55 [in Ukrainian].

27. Dmytriienko, Yu. M. (2020). *Stanovlennia i rozvytok ukrainskoi pravovoi svidomosti...*

Paper submitted: 10.11.2020

Paper accepted: 22.12.2020

Цитування: Задорожна М. І. Правосвідомість і стан злочинності. Державне управління і захист громадян // Демократичне врядування : наук. вісн. Вип. 2(26) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2020. URL : www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.26.2020.228517>).

Citation: Zadorozhna, M. I. (2020). Pravosvidomist i stan zlochynnosti. Derzhavne upravlinnia i zakhyst hromadian. *Democratic governance*, Issue 2(26). URL : www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.26.2020.228517>).